Literární středa – Těžké odcházení z nefunkčního vztahu a odkaz popraveného dědy

Cenu literárního fondu si odnese básník Šiktanc

PRAHA Výroční cenu Nadace Český literární fond za rok 2010 si odnese například spisovatel Karel Šiktanc za knihu *Nesmír* a Robert Sedláček, režisér filmu *Největší z Čechů*. Cenu si spolu s dalšími třemi oceněnými převezmou zítra večer v pražském Divadle Archa. Vítězové kromě ceny získají i finanční odměnu ve výši 50 tisíc korun.

Ceny se každoročně udílejí v celkem pěti kategoriích: původní česká literatura, vědecká a odborná literatura, propagace knižní kultury, divadelní a rozhlasová tvorba a filmová a televizní tvorba.

Novinářské křepelky

V kategorii odborné literatury zvítězil kolektiv autorů, kteří spolupracovali na publikaci *Květena České republiky 8*. „Za propagaci knižní literatury si výroční cenu odnese Robert Krumphanzl. A to za mimořádnou péči o vydávání, šíření a propagaci náročných knižních titulů v nakladatelství Triáda," doplnil Novotný.

V kategorii divadelní a rozhlasové tvorby porotci ocenili Jana Mikuláška, režiséra inscenace *Korespondence V + W (Voskovec a Werich)*, kterou hostí Divadlo Reduta v Brně.

Nadace každý rok uděluje také Výroční cenu Karla Havlíčka Borovského za novinářskou tvorbu a Novinářskou křepelku pro mladé novináře do 33 let.

Novinářskou cenu za rok 2010 získal Miroslav Mareš z jihlavské regionální redakce Mladé fronty Dnes.

Letošními držiteli Novinářské křepelky se stali investigativní novinář Ondřej Kundra z týdeníku Respekt a reportérka a moderátorka Nora Fridrichová z České televize. čtk

Přišlo na stůl

Hana Bořkovcová: Píšu a sešit mi leží na kolenou. Deníky 1940–1946
První sešit, který dostala Hana jako dárek od maminky, se stal základem rozsáhlého deníkové díla z Terezína.
Plus, 379 stran, 2011

Robert Olen Butler: Peklo
„Jsem vážně v pekle?" „Ano!" Známý televizní hlasatel společně s buranským Satanášem a řadou mrtvých i živých krásek na procházce peklem.
Plus, 253 stran, 2011

Radka Denemarková. Spisovatelka, která vstoupila ve známost svým románem Peníze pro Hitlera. FOTO LN – JINDŘICH MYNAŘÍK

Přebytky moci, závislosti a násilí

Nový román Radky Denemarkové má dunivý jednoslovný titul – **Kobold**. Navzdory tomu tvoří knihu dva samostatné texty otočené k sobě zády – obálka, grafika ani tiráž nám nenapoví, jak vzít knihu do ruky, kterým z textů začít, oba jsou zcela rovnoprávné a zároveň nerozlučně svázané.

KAROLINA JIRKALOVÁ

Hrdinové *Kobolda* se podobají postavám předchozích textů Radky Denemarkové – jsou to rozechvělí, psychicky zmrzačení jedinci a tomu odpovídají i jejich patologické vztahy. Autorka nám však tentokrát neposkytne možnost útěku k historické rovině příběhu, jako tomu bylo *v Penězích pro Hitlera*, naplno nás nechává trpět a dusit se v temné intimní atmosféře závislosti a násilí. *Kobold*, podobně jako třeba filmy Larse von Triera, vyvolává ve čtenáři až fyzickou nevolnost, těkavý strach, odkud přijde další rána.

Přebytky něhy, obsáhlejší z dvojice textů, skládá příběh Michaela Kobolda, jeho ženy Helly a jejich tří dětí. Kobold zachrání mladičké Helle život, když spadne do Vltavy, a tím jako by získal moc nad jejím životem. Hella se přimkne ke Koboldově primitivní živočišné síle, a přestože muž fyzicky i psychicky týrá celou rodinu, Hella nikdy nezvládne odejít. Je připoutána dětmi, ztrátou vlastního já a závislou láskou k trýzniteli.

Tajná řeč

„Prostě jsem se bezmezně zamilovala. A přesídlila do jeho řeči," říká Hella a odkrývá tak další vrstvu textu Denemarkové. Tou je řeč, kódování světa, šifra existence, která je zároveň výrazem dominující moci. Hella uniká do iluzivního světa pomocí vlastního kódu na pomezí několika jazyků, tajnou řeč mají i její dvojčata. Helliny říkačky se stávají jakýmisi rytmickými přeryvy textu, mnohokrát se tu v různých variacích proplétají jména Kobold a Hella, obě symbolická: er er – was er – wasser – kobohell.

Vypravěčkou *Přebytků něhy* je Judita, dcera Kobolda a Helly, která se po letech vrací z emigrace do Prahy, aby se pokusila vyrovnat se svým dětstvím, aby se pokusila odpustit, a osvobodit tak i samu sebe. Stejnou vinu dává tyranskému Koboldovi i své matce, která to všechno připustila, vnukla dětem pocit, „že se nic neděje, že je to normální". Zbývá jediné, vyplivnout mateřský a otcovský jazyk.

Román lze interpretovat mnoha způsoby: třeba jako podobenství o zhoubných podobách lásky, jako varovný křik o zneužití moci i v té nejintimnější sféře nebo jako román o ženách, které „svět změní dřív, než ho změní ony"

Rána po ráně

Vypravěčem druhého, výrazně kratšího textu je „kníže Krvepolský", mentálně zaostalý pracovník pohřební služby. Je přitahován krásnou cikánkou Justýnou, která žije sama s devíti dětmi v sociálním bytě. I zde jsme od začátku v trýznivém očekávání další rány, která Justýnu potká, ať už ze strany šéfa sociálky, nebo od podivínského souseda, který touhu po jejím těle prozatím ukájí na nebožkách. Obě hlavní postavy, stejně jako Judita, nesou rodinné prokletí Kobolda a Helly, zaměňují závislost za lásku a hledají svého „pána". K symbolické očistě, k přerušení řetězce nakonec v obou příbězích dojde, byť o nějaké katarzi nemůže být řeč.

Kobolda Radky Denemarkové lze interpretovat mnoha způsoby. Třeba jako hyberbolizované podobenství o zhoubných podobách lásky, jako varovný křik o zneužití moci i v té nejintimnější sféře, nebo jako feministický román o ženách, které „svět změní dřív, než ho změní ony". Možná překvapivě lze *Kobolda* číst i jako současnou variaci na sociální román, popisující svět mocných a bezmocných, kde chybí solidarita. A to včetně tradičních limitů tohoto žánru – jisté tezovitosti, kdy je od začátku jasné, kde je zlo a kde dobro.

V pojetí Denemarkové má však tato tezovitost spíše mytickou než realistickou podobu: „Kobold, muž bez minulosti. Hella, žena se všemi minulostmi, co jich tento svět vymyslel."

Ženské postavy se podobají světicím a mučednicím, muži jsou až na výjimky líčeni jako odpudivá monstra. A stejně jako ve správném sociálním románu ani zde kromě varování nechybí silný apel: nejen k vysvobození se z pout, ale také k solidaritě a prolomení lhostejnosti.

Radka Denemarková: Kobold
Host, 2011

Autorka je kritička

Mrtvý živý muž

Krutý román všedních dnů Bianky Bellové fascinuje svou obrazností

JÁCHYM TOPOL

Román *Mrtvý muž* Bianky Bellové (1970) fascinuje obrazností, tepe vlastním jazykem. Přes veškerou zběsilost je to text organizovaný a pod kontrolou. Už první věta se do čtenáře zasekne hákem. „Dědu pověsili v září devatenáct set padesát."

Přičemž nejde o retro, rodovou ságu či výhradní účtování s bolestivou rodinnou (či národní) minulostí. Příběh, překypující s nepolevující energií z nitra mladé ženy, se děje zrovna teď a tady.

Mrtvý muž je milostným příběhem, morytátem o pomstě a ovšem také detektivkou s rafinovaně rozestřenými náznaky: ten, kdo páše zločin, trestu neujde. A může být trest ještě hroznější než smrt? Prozraďme jen, že tím mrtvým mužem v knize plné temných posedlostí a sexuálních obsesí je úplně jiný chlápek než komunisty pověšený děd. Děj knihy se odehrává na minimálním půdorysu, mimo odskok do Londýna, v přelomové roce 1989, kdy bylo hrdince sladkých osmnáct, tu k ponoru do osudů postav stačí pár pražských ulic, či třeba fádní Černošice, „dvanáct minut od Prahy".

V současné české literatuře je věru málo knih tak našineckých. Obsazení je úsporné a nanejvýš přehledné. Vypravěčka Hana, její dvojče David, drcený duševní nemocí, táta, jenž dcerku „očividně a surově nevnímal", poněkud bláznivá máti, a babi „vládkyně zbědovaného kmene". A ovšem fatální muž požíraný kudlankou čili Efébkou, „která si nemůže dovolit žádné milosrdenství". A mezi těmito několika bytostmi se děje katastrofa neporozumění s občasnými útěšlivými oázami lidské vzájemnosti. Řečeno bez patosu: běžný příběh našich dnů.

Vše začíná peripetiemi z dětství. Hana a David žijí v bytě po popraveném dědovi, občas je ruší matčino souložení se „sovětským agentem", vychovává je babička a její zbožná moudra a průpovídky. Dětské hry na „bratry Mašíny a svině komunistický" ulevují v režimním dusnu. Nikomu se tu neděje nic vyloženě zlého nebo šíleného. „Jsem dobrá dcera a hodná holka a nikdo mě neprznil a nemučil ani nijak nepoznamenal," říká hrdinka. Bellová si k atmosféře dětského hororu nepotřebuje vypomáhat něčím exkluzivním či chtěným, zcela jí stačí zaznamenat „běžné můry", třeba když dítě pláče, „protože nemůže zastavit příval dospělých slov".

Bianca Bellová FOTO ARCHIV AUTORKY

A je rok po pádu komunismu, otec se odstěhuje a „svět nabyde na důstojnosti". Hana potkává svého osudového muže, uvěří v „sen o kompatibilitě" čili zamiluje se, je zrazena, vdá se, rozvede, čeká, doufá, nenávidí ... a příběh posedlosti se řítí k překvapivému, zlému konci. Banální? Ale vůbec ne. Především, ta ženská trápení jsou psána přirozeně plynoucím, uvěřitelným jazykem. A s jiným umanutým pozorovatelem současnosti, Emilem Haklem. má Bellová společný humor a cynismus.

Přičemž celý ten příběh stmeluje bolestivé vědomí ubíhání času, poznání, že „někdy člověk dospěje k závěru, že už nic nebude, jak by to chtěl a rozšmelcuje ho to na součástky." Sex, který tu slouží nejspíše jako nástroj k ovládání, je přítomen snad na každé stránce. Ale nejde o žádné porno, spíš chytře přisprostlé tápání v zapovězené říši, kde se ovšem dětičky nerodí. A kdo s čím zachází ... prozradit nelze.

Babi se však „jednoho dne změnil obličej" a matka hrdinky se octne v ústavu. A jde se do finále ... a to je tak nelítostné, že čtenáře snad napadne, zda ten dávný svět babi i dědy s přízrakem popravčí sekery i zbožností nebyl ještě pozůstatkem nějakého řádu. A že ta pravá pekla můžeme jeden druhému dělat teprve teď, pěkně na svobodě, neomezováni.

Přes vydání prvotiny *Sentimentální román* a řadu časopiseckých prací nebylo o Biance Bellové jako o autorce zatím příliš slyšet. To se ale po vydání *Mrtvého muže* jistě změní.

Bianca Bellová: Mrtvý muž
Host, 2011, 110 stran

V Ostravě bude číst 31 Poláků

OSTRAVA Pavel Kohout, J. H. Krchovský, Ivan M. Jirous ve dvojici s Dášou Vokatou, slovenský básník Ivan Štrpka nebo polský poeta Ryszard Krynicki budou v Ostravě číst ze svých děl během Měsíce autorského čtení. Tento literární festival se uskuteční od 1. července do 3. srpna. Pořadatelé včera informovali, že svá díla na něm bude prezentovat 31 polských, 16 českých a 15 slovenských autorů.

Festival se od roku 2000 koná v Brně. Loni se během kandidatury na Evropské hlavní město kultury rozšířil do Ostravy a letos se na něj mohou poprvé těšit i milovníci literatury v polské Vratislavi a slovenských Košicích. Po loňské premiéře v klubu Stará Aréna se letos autorské čtení v Ostravě bude odehrávat v klubu Atlantik. Den co den, 31 večerů po sobě, v něm vystoupí vždy nejprve polský autor a po něm český nebo slovenský. Polští autoři budou číst ve svém jazyce, za ně se bude promítat český překlad. čtk